

ARVOASUNTO

Lyhennysvapaasta
400 miljoonan
piristysruiske

Osuuskauppa-
funkis oli
1930-luvun ilmiö

Luonnon
helmassa
Laajasalossa

Tallinnan
asuntomarkkinoilla
kuohuu

Rohkea sisustaja

Laila Snellmanin
kotona näkyy
kulttuurien kirjo
ja suvun pitkä
historia.

Ensimmäinen funktionalistinen SOK:n konttorirakennus on Rauman Valtakulma. Sen suunnittelivat vuonna 1930 arkkitehdit Erkki Huttunen ja Valde Aulanko.

Funkista osuuskaupan tyyliin

Osuuskaupat rakensivat satoja funkisrakennuksia kolmikymmenluvulla. Voisiko vanhassa osuuskauppatalossa asua?

Teksti
Maarit Kauniskangas

O

suuskaupan entinen myymälärakennus Ilo-

mantsissa sai uuden elämän, kun arkkitehtiparis-kunta kunnosti sen kodikseen. Asunoi-

ksi näistä 1930-luvun funkisirakennuksista on päätyttyä vain harva. **Nina Kosola** ja **Arto Liimatta** kertovat, että taloa remontoitiin kolme vuotta. Kaksikerroksisen osuuskauppatalon yläkerran pari sataa neliötä kunnostettiin asunnoksi ja alakertaan tehtiin työtilat. Yhdessä vuonna talossaan asuttuaan pariskunta toteaa, että tehdyt ratkaisut ovat toimineet loistavasti. Lisäksi rakennuksesta on saatu erinomainen referenssi.

"Pyrimme sisustuksessa ajattomuuteen, mutta emme halunneet tehdä kodistamme museota. Olemme käyttäneet aitoja materiaaleja ja suomalaista designia, paljon myös kierrätystavaraa", Arto Liimatta kuvailee.

Hienoa oli myös kerrankin päästä suunnittelemaan koko remontti juuri sellaiseksi kuin itse halusi. Talossa on käytetty ennakkoluulottomasti erikoisia materiaaleja omintakeisilla tavoilla. Esimerkiksi olohuoneen sisäkatto tehtiin aaltoilevaksi käyttämällä parkettitehtaan jätteenä tuotannosta poistamaa jalopuuta.

Erikoiset ratkaisut eivät kuitenkaan peitä rakennuksen alkuperäistä funktionalistista tyyliä. Arto Liimatta kertoo, että talo pyrittiin korjaamaan mahdollisuuksien mukaan alkuperäiseen

asuunsa, sillä vuosikymmenten kuluessa sekä julkisivua että sisätiloja oli muutettu radikaalisti. Vuonna 1939 rakennetussa talossa oli toiminut osuuskauppa-ajan jälkeen 1970-luvun alusta kunnan virastoja ja matkustajakoti.

"Ostimme tyhjiällä olleen kiinteistön edulliseen hintaan vuonna 2003, kun se oli ollut pari kolme vuotta myytävänä. Remontissa aluksi kaikki purettiin runkoon asti, joka olikin todella hyväkuntoinen. Rakennus on funkiksen valtavirrasta poiketen puurakennus", Arto Liimatta sanoo.

Ilo-mantsin entinen osuuskauppa nykykuosisaan valittiin vuonna 2008 Pohjois-Karjalan Vuoden rakennuskohteeksi. Vuonna 2012 talo pääsi neljän parhaan joukkoon, kun puun käyttämiseen rakentamisessa ja sisustamisessa erikoistunut Puuinfo etsi parasta pientaloa kautta vuosikymmenten. Arkkitehtiparis-kunnalla on mielessä vielä muutakin, millä elävöittää Ilo-mantsin keskustaa. Talon alakertaan arkkitehti- ja graafisen suunnittelukonttorin viereen on suunnitella 1950- ja 60-lukujen tyylinen kahvila.

Osuuskaupat rakensivat kauppa-kiinteistöjä vilkkaasti 1930-luvulla lähes jokaisen kaupungin ja kirkonkylän keskustaan. Rakentaminen herätti keskustelua puolesta ja vastaan. Karut ja koristeettomat laatikot olivat monien mielestä rumia kun taas toisille ne edustivat modernia arkkitehtuuria. **Jussi Telaranta** perehtyi osuuskauppafunkikseen pro gradu -tutkielmassaan.

"Arkkitehdit puolustivat piirtämiensä rakennusten tarkoituksenmukaisuutta. Funktiona-

← Myös ilomantsilaisessa osuuskauppatalossa on osuuskauppafunkikselle tyypillinen valetasakatto.

↗ Arto Liimatta ja Nina Kosola kunnostivat entisen osuuskauppatalon kodiksi ja työtiloiksi.

↑↑ Olohuoneen aaltoileva sisäkatto tehtiin parkettitehtaan jätteenä tuotannosta poistamasta jalopuusta.

← Talon yläkerrassa asutaan ja alakerrassa työskennellään.

← Kolmikymmenluvun tunnelmaa SOK:n Oulun aluekonttorin myymälässä.

ne eivät kuitenkaan ole. Osuuskaupat tilasivat SOK:lta rakennuspiirustukset omien tarpeiden mukaisesti, minkä vuoksi myymälöiden ulkoasussa on pieniä eroja.

Yksi osuuskaupafunkiksen tyylin erityispiirre on valetasakatto. Niitä suositettiin Pohjoisimaissa ja Suomessakin ne levisivät ympäri maata. Rakennuksessa näytti olevan tasakatto kadun puolelta katsottaessa, mutta kyseessä olikin päädyistään korotettu pulpettikatto.

SOK:n Oulun ja Rauman konttorirakennukset herättivät aikoinaan suurta kansainvälistä kiinnostusta ja niitä esiteltiin arkkitehtuurilehdissä. Niiden suunnittelijan Erkki Huttusen tunnetuin työ SOK:lle lienee kuitenkin Helsingin vuonna 1952 valmistunut Sokos-tavaratalo. SOK:ssa pitkään kiinteistöpäällikkönä toiminut **Jukka Lahtinen** kertoo, että aluekonttori-kiinteistöjä alettiin myydä, kun SOK vuonna 1988 lopetti 11 piirikonttoriaan.

"Meillä oli tuolloin käsissä valtavasti ylimääräistä toimisto- ja liiketilaa. Kaikki Oulun aluekonttoria lukuun ottamatta saatiin myydyksi. Kiinteistöjä on otettu opetus- ja toimistokäyttöön sekä liiketiloiksi, taiteilijoiden ja luovien alojen työtiloiksi."

Joensuussa SOK:n entiseen konttori- ja varastorakennukseen kunnostettiin loft-asuntoja 1980-luvun lopulla. Kiinteistöjen muuttamista asunnoiksi vaikeuttaa varsinkin isojen konttori- ja varastorakennusten syvä runko ja pienet ikkunat. Pilari-laatta -rakenteen takia rakennuksissa on paljon avointa vapaata tilaa, joka liiketilan lisäksi voisi sopia tapahtumatilaksi.

SOK:n rakennuttamien aluekonttoreiden lisäksi alueelliset osuuskaupat rakennuttivat omia myymälöitään, konttoreitaan ja varastojaan. Yhteensä rakennuksia arvioidaan olleen noin 800, joista jäljellä lienee kolmasosa. Jos rakennuksia ei ole ollut suojeltu, niitä on voitu purkaa uusien rakennusten ja parkkipaikkojen tieltä. Monesti funktisirakennukset eivät myös-

kään säilyneet vuosikymmenten kuluessa alkuperäisinä. Niiden julkisivuja ja tiloja on muutettu ja rakennettu lisäsiipiä.

Rakennuksiin liittyy paljon myös tunteita ja intohimoja. Jukka Lahtinen muistaa kerran kysyneensä eräältä oululaiselta virkamieheltä pientä muutosta Oulun konttorin ukkokuoreen.

"Virkamies vastasi, ettei hän vielä kertakaan ollut päässyt arkkitehtilehteen, mutta jos hän minulle luvan muutokseen antaa, silloin hän pääsee. Ei antanut lupaa."

Sopivan käytön löytäminen on myös oululaisen arkkitehdin **Helena Hirviniemen** mielestä vanhojen osuuskauppatalojen ongelma. Esimerkiksi SOK:n entinen Oulun aluekonttori on todella hyvässä paikassa tavallaan kaupungin porttina. Rakennusta on käytetty muun muassa koulujen väistötilana ja siinä on toiminut eläinlääkäriasema.

Kiinteistöissä on noin 10 000 neliötä, josta tyhjillään on noin viidesosa. Pohjakerroksessa toimii muun muassa asunnonvälitys, kampaamo, kuntosali, kangaskauppa ja pelihalli. Kolmoskerrokseen sijoittuu yksityinen ammatillinen aikuiskoulutuskeskus ja neljännessä kerroksessa on useita luovien alojen yrityksiä. Aikoinaan arkkitehtuuristaan kiitellylle rakennukselle toivoisi tehokasta käyttöä, mutta nykyisessä tilanteessa Oulun seudulla on muutenkin runsaasti tyhjää toimitilaa.

Helena Hirviniemi huomauttaa, että varhaisen funktionalismin arvostus on viime aikoina lisääntynyt. Esimerkiksi viime vuonna Unescon maailmanperintökohteiden listalle pääsi Rotterdamissa Hollannissa sijaitseva entinen tee-, kahvi- ja tupakkatehdas Van Nelle Fabriek.

"Kävin vastikään tässä hienossa funktisirakennuksessa, joka on korjattu pieteeillä, mutta meidän aikaamme sopivaksi. Rakennuksesta on tullut erittäin suosittu, sekä luovien alojen yrittäjien toimitilana että nähtävyytenä." ●

lismassa tarkoitus sanelee muodon. Suunnittelussa lähdettiin liikkeelle sisätiloista", Telaranta kertoo.

Funktionalismi dominoi 1930-luvulla kaikkea rakentamista asuintaloista ja konttoreista tehtaisiin ja sairaaloihin.

Myymälöiden rakentamista 1930-luvulla vauhditti kaksikymmenluvulla voimaan tullut hygieniaan liittyvä terveydenhoitosäädös. Enää ei elintarvikkeita saanut myydä samoissa tiloissa kuin esimerkiksi vaatteita, rehuja tai työkaluja. Uudet rakennukset suunniteltiin pitkänomaisiksi, jotta niihin pystyi sijoittamaan eri osastoja. Kaupan yläkerrossa oli kaupanhoitajan asunto, konttori sekä tilan salliessa pari vuokra-asuntoa. Kellarissa ja mahdollisesti erillisissä piharakennuksissa oli varastotilaa. Myymälärakennuksia suurempia olivat kaupunkien aluekonttorit, joiden yhteyteen rakennettiin myös johtajan asunto.

Osuuskauppatalojen suunnittelu oli kollektiivista ryhmätyötä. Merkittävimmät arkkitehdit olivat SOK:n **Erkki Huttunen** (1901-1956) ja **Valde Aulanko** (1883-1955) sekä E-liikkeen **Väinö Vähäkallio** (1886-1959). SOK:n osuuskaupat olivat vaaleaksi rapattuja taloja, joita aikalaiset kutsuivat Huttusen laatikoiksi. E-liikkeen Vähäkallio puolestaan suosi tummaa punatiiltä. Vähäkallio nimettiin vuonna 1936 rakennushallituksen pääjohtajaksi, minkä jälkeen myös E-liikkeelle alettiin rakentaa vaaleita taloja. Osuuskauppojen kilpailijoiden yksityisten K-kauppaiden parissa ei myymälöiden tyyliä ohjattu keskitetysti tyyliin yhdenmukaiseksi.

"Pohjoismaissa käytettiin perinteisiä rakennusmateriaaleja, tiiltä ja rappausta tai jos niihin ei ollut varaa, puuta", Jussi Telaranta kertoo. Talot olivat varsin samannäköisiä ja loivat yhtenäistä ja modernia ilmettä osuustoimintaliikkeelle. Täysin samalla muotilla valettuja

Uusia asuntoja Kuopion konttoriin

SOK:n entisen konttorin kiinteistöön Kuopion satamassa suunnitellaan asuntoja uuteen siipirakennukseen. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi luokiteltu funktisirakennus kunnostetaan kokonaan, kertoo kiinteistön viime vuonna hankkineen *PPWest Oy:n* toimitusjohtaja **Pekka Puroja**.

"Vanhaa rakennusta remontoidaan parhaillaan rakennuksen funkishenkeä kunnioittaen. Uusitaan pintojen lisäksi muun muassa valaistus, ilmastointi, sähköt ja tietoliikenneyhteydet."

Rakennuksessa on muutama vuokra-asunto ja valtaosin liike- ja toimistotilaa. Toimistotilaa talosta vuokraa muun muassa luovien alojen keskus Mylly. Yksi uusimmista vuokralaisista on rakennusyhtiö *Peabin* Kuopion toimisto. Pohjakerroksessa remontoi-

daan parhaillaan tilaa päivittäistavarakauppaan varten.

Uudet asunnot aiotaan rakentaa pihan puolelle suunniteltuun uudisrakennukseen. Uusi asemakaavaehdotus tulee nähtävile loppukevällä ja rakentamaan päästään mahdollisesti syksyllä.